
ДОВГОДЬКО Т.І.,
доктор філософії в галузі освіти,
доцент кафедри філологічних та
природничих дисциплін,
Національний авіаційний
університет, м Київ

СТРУКТУРА ЗАГАЛЬНОНАУКОВОЇ ГОТОВНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В АВІАЦІЙНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: КОМПОНЕНТИ, КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ

У статті проведено аналіз сутності поняття «готовність до навчальної діяльності». З'ясовано сутність готовності іноземних студентів до навчання в авіаційному університеті, визначено її компоненти, критерії, показники.

Ключові слова: *пропедевтична підготовка студентів-іноземців, готовність до навчання, компоненти, критерії, показники, авіаційний університет.*

В статье проанализирована суть понятия «готовность к учебной деятельности». Выяснена суть готовности иностранных студентов к обучению в авиационном университете, определены её компоненты, критерии, показатели.

Ключевые слова: *пропедевтическая подготовка студентов-иностранцев, готовность к обучению, компоненты, критерии, показатели, авиационный университет.*

In the article analyzed the essence of the concept of “readiness for learning activities.” The essence of readiness of foreign students to study in the aviation university, its components, criteria, indicators have been found.

Key words: *propaedeutic training of foreign students, willingness to learn, components, criteria, indicators, Aviation University.*

Постановка проблеми та її актуальність. З кожним роком збільшується кількість іноземців, що приїжджають до України на навчання. Велику зацікавленість іноземці проявляють до отримання інженерної освіти, зокрема авіаційної. Перш ніж почати навчання на першому курсі авіаційного університету іноземні громадяни проходять пропедевтичне навчання на підготовчому факультеті, який входить до структури даного вищого навчального закладу. Успішність навчання іноземців в авіаційному університеті залежить від багатьох факторів, одним з яких є рівень сформованості готовності до навчання. Адже саме загальнона-

укова допрофесійна підготовка є фундаментом для подальшого засвоєння технічних і спеціальних дисциплін. То ж актуальним є з'ясування сутності досліджуваного концепту, визначення компонентів, критеріїв та показників означеної готовності.

У науковій літературі є чимало досліджень, присвячених проблемам формування готовності особи до навчання у ВНЗ (Бокарева Г. А., Ібрагімова Є. М., Успенський В. Б. та ін.), вибору професії (Бас Г.Г., Жебровський Б.М., Нікітіна О.Ю. та ін.), майбутньої трудової діяльності (Дудікова Л.В.), творчої діяльності (Долгош К.І., Король А.М.), науково-дослідницької діяльності (Нікітіна О.Ю.), викорис-

Таблиця 1.

Деякі види готовності	Тлумачення	Дослідник
Готовність до високопродуктивної діяльності в певній області	Прояв здібностей особи. Умова успішного виконання професійної діяльності, що має формуватися й удосконалюватися особою	Ананьєв Б.Г.
Готовність психологічна	Стан мобілізації психологічних і психофізіологічних систем людини, що забезпечують виконання певної діяльності	Максименко С.Д.
	Налаштування можливостей особистості на певне поведіння; установка на активні дії; внутрішнє налаштування особи на певну поведінку при виконанні навчальних і трудових завдань.	Д'яченко М.І., Кандибович Л.О.
	Особливий психічний стан, що забезпечує високу дієздатність.	Платонов К.К.
Готовність у педагогіці	Загальна характеристика розвитку, навчання і виховання особистості у сфері освіти відповідно до майбутньої професії і соціального замовлення.	Ігнатюк О.А., Єлісеєва О.Ю., Сладких І.А.
Готовність до професійної діяльності	Особистісна форма інтерпретації змісту освіти, система інтегративних властивостей, якостей і досвіду особистості, якій притаманні ознаки загальної теоретичної, практичної та психологічної готовності до професійної діяльності	Крутецький В., Кондрашова Л.В., Друзь І.М.

тання комп'ютерної техніки (Терещенко С.П.) та інш. Про готовність студентів-іноземців груп довузівської підготовки до навчання у вищих технічних закладах йдеться у роботі дослідників Ігнатюк О.А і Сладких І.А. [5]. Велика кількість досліджень, що проводяться досить тривалий період (починаючи з середини ХХ століття) з означеного питання свідчить про його актуальність. Проте, ми не знайшли наукових досліджень стосовно загальнонаукової готовності іноземних студентів (ІС) до навчання в авіаційному університеті.

Мета статті полягає у з'ясуванні сутності поняття «загальнонаукова готовність» іноземних студентів (ІС) до навчання в авіаційному університеті, визначенні компонентів, критеріїв та показників означеної готовності.

Готовність людини до певної діяльності можна представити у вигляді формули «**БАЖАННЯ + ЗНАННЯ + УМІННЯ = ГОТОВНІСТЬ**» і відображає три основні аспекти феномена готовності, а саме: мотиваційний (або особистісний), інформаційний та діяльнісний. У словнику психолого-педагогічних термінів готовність трактується як «стан особистості, який дозволяє їй успішно увійти в професійне середовище, швидко розвиватися в професійному відношенні [7].

Дефініція поняття «готовність» подається з різних точок зору у різних галузях наук (в залежності від змісту діяльності, суб'єкта діяльності, цілей, установок, потреб, умов здійснення і т. ін.) (таблиця 1).

Проведений аналіз наукової літератури дозволив зробити висновок, що визначення поняття «готовність» не має однозначної психолого-педагогічної інтерпретації. Все ж, незважаючи на різні підходи, психологи, соціологи, педагоги дають подібні дефініції, у яких основою змісту поняття «готовність» є психологічна готовність як платформа діяльності, і практична готовність, що є базою застосування усіх знань і умінь.

Зазначимо, що з'ясування феномена готовності ІС до навчання ускладнюється їхньою належністю до іншого етносу, особливостями національного менталітету, психологічного сприйняття ними нерідного соціокультурного середовища та складнощами адаптації до нього, недостатньою комунікативною компетентністю і т.д. У дослідженнях науковців [5, С.41] зазначено, що формування готовності ІС до навчання у вищих технічних закладах – це «формування низки якостей різнобічно освіченої творчої особистості, професійно компетентної, здатної продовжувати освіту засобами нерідної мови в іншомовному соціокультурному середовищі в умовах технічного ВНЗ». Науковці також акцентують на тому, що, з'ясовуючи якості особистості студентів-іноземців як майбутніх інженерів, доцільно враховувати загальні показники якості підготовки фахівців для всіх інженерних спеціальностей ВНЗ, що пропонуються на основі методу незалежних експертних оцінок [6]. До них віднесено: знання у галузі загальнотехнічних та інженерних дисциплін; умінь використовувати знання спеціальних дисциплін для розв'язання виробничих завдань; здатність самостійно одержувати необхідні для професійної діяльності знання з літератури; умінь приймати технічно й економічно обгрунтовані інженерні рішення; готовність прислухатись до думки колег і використовувати їх досвід у професійній діяльності, умінь чітко планувати свою роботу; умінь прогнозувати результати виробничої діяльності у різних ситуаціях [6]. Успішному оволодінню *технічними спеціальностями, зокрема авіаційними, також сприяють такі якості, що притаманні фахівцям інженерних галузей: високий рівень розвитку технічного мислення і творчої уяви; володіння мовою математичних формул, креслення, схем; умінь швидко переключати і концентрувати увагу; спостережливість; висока швидкість реагування на зовнішні подразники;*

високий рівень розвитку образної і рухової пам'яті; чітке зорове, слухове, вібраційне й кінестетичне сприйняття; дисциплінованість; точне дотримання алгоритму дій із технікою та ін.

Отже, враховуючи вищезазначене, готовність до навчання ІС у ВНЗ можна розглядати як складну інтегративну якість особистості, що характеризує динамічний стан індивіда, який володіє теоретичною та психологічною підготовленістю до навчання у вищій, сформованою професійною спрямованістю і здатністю до адаптації в нових умовах навчання. Компонентами означеної готовності ІС російська дослідниця Алеева А.Я. [1] вважає мотиваційний (прагнення довести свою спроможність до навчально-професійної діяльності; прояв стійкої зацікавленості до засвоєння загальноосвітніх дисциплін та оволодіння мовою майбутньої спеціальності), когнітивний (розуміння мети пропедевтичної підготовки і її зв'язку із майбутньою навчально-професійною діяльністю; розуміння структури і змісту предметної області знань; уявлення про особливості майбутньої професійної діяльності), операційний (володіння мовою як засобом отримання професійно-значущої інформації, володіння навичками самостійної навчальної діяльності і розв'язанням навчально-професійних задач), емоційно-вольовий (упевненість в успіху, прагнення до досягнення поставленої мети через подолання різних труднощів у процесі адаптації; високий рівень самоорганізації у засвоєнні предметних знань), інформаційний (мовна, прагматична і предметна компетенція). Російські дослідники (Бокарева Г.А., Шарова О.І.) виділяють особистісні компоненти готовності, головними з яких є: змістовно-процесуальний, мотиваційно-цільовий, моральний, професійно-орієнтований. У роботі Шарової О.І. до компонентів готовності ІС до навчання у ВНЗ віднесено організаційно-діяльнісний (включає комунікативні, організаційні, техноло-

гічні уміння), мотиваційно-ціннісний (соціально-ціннісні та професійні мотиви, якості особистості) та змістовний (обсяг та якість знань, сформовані уявлення про методи наукового пізнання) [8].

Зауважимо, що різні науковці до структури готовності відносять понад сорок різних компонентів, що свідчить про неоднозначність змісту цього феномена та його багаторівневий характер. Аналіз наукового доробку з означеної проблеми надав нам можливість зробити експлікацію змісту поняття готовності іноземних студентів щодо отримання вищої освіти в технічному університеті та визначитися з її компонентами.

Загальнонаукова готовність іноземного студента підготовчого факультету до навчання в авіаційному університеті ми визначаємо як багатокомпонентну цілісну якість майбутнього спеціаліста авіаційної галузі, адаптованого до нових умов навчання на нерідній мові. Вона характеризується наявністю системи мотиваційно-ціннісних орієнтацій, єдністю загальнонаукових знань, умінь, здатностей та навичок, особистісних характеристик (самостійність, активність, прагнення до саморозвитку, відповідальність), які відповідають вимогам подальшої авіаційної професійної підготовки.

Використовуючи результати наукових досліджень [1,2,3,4,5], власний досвід і беручи до уваги особливості пропедевтичної підготовки студентів-іноземців ми виділили у структурі загальнонаукової готовності ІС до навчання в авіаційному університеті такі компоненти: адаптаційний, мотиваційний, змістовний та процесуально-діяльнісний. Адаптаційний компонент передбачає набуття іноземними громадянами психологічної, фізіологічної, соціальної, академічної, культурно-правової адаптації. Складовими мотиваційного компоненту є інтерес студентів до навчання і саморозвитку, наявність мотивації, мети і завдань навчання, усвідомлення необхідності й цінності

отримання вищої освіти, важливості авіаційного фаху, наявність у ІС таких якостей, як відповідальність за виконання діяльності, почуття обов'язку, самооблізація, самоконтроль, дисципліна тощо. Змістовний компонент відображає зміст та обсяг знань, умінь, усвідомлення методів загальнонаукового пізнання, характеризує рівень допрофесійної підготовленості студентів. Операційно-діяльнісний компонент передбачає володіння студентами-іноземцями системою необхідних дій, умінь та навичок, що є необхідними для їх подальшого успішного навчання в університеті.

Розглянемо детальніше критерії та показники кожного із вищезазначених компонентів. Критерієм адаптаційного компоненту ми визначили рівень психофізіологічної, соціокультурної та академічної адаптованості іноземного студента. Показниками сформованості готовності іноземних студентів до навчання в авіаційному університеті за означеним критерієм є психологічна стабільність, низький рівень тривожності; пристосування до кліматичних умов, продуктів харчування та часового поясу; загальний стан здоров'я, рівень працездатності; готовність жити у нерідному середовищі; пристосування до нового освітнього середовища.

До мотиваційно-ціннісного компоненту ми віднесли наступний критерій: рівень прояву позитивної мотивації до навчання, ставлення до майбутнього фаху, рівень розвитку допрофесійних особистісних якостей. До показників означеного критерію ми відносимо: зацікавленість в отриманні нових знань; розуміння важливості вивчення загальнонаукових дисциплін; усвідомлення значущості отримання вищої освіти; інтерес до професії авіаційного інженера; прояв особистісних якостей: відповідальність, самостійність, дисциплінованість, наполегливість при виконанні навчальних завдань, прагнення до самовдосконалення.

Критерієм змістовного компоненту готовності, на наш погляд, є обсяг та якість загальнонаукових знань; рівень уявлення про методи наукового пізнання. Основними показниками сформованості загальнонаукової готовності ІС до навчання в авіаційному університеті за визначеним критерієм ми вважаємо системність і глибину теоретичних знань із загальнонаукових дисциплін на нерідній мові в обсязі, необхідному для подальшого навчання; здатність застосовувати отримані знання при розв'язанні практичних задач; здатність до логічного мислення; уміння робити висновки й відтворювати їх вербально і письмово мовою-посередником; уміння самостійно працювати з науковою літературою; активність при обговоренні поставлених загальнонаукових задач; здатність до адекватної самооцінки.

Рівень комунікативних, операційних, технологічних та організаційних якостей є критерієм процесуально-діяльнісного компоненту готовності. До основних показників сформованості зазначеного критерію ми віднесли лексико-граматичні уміння; рівень володіння загальнонауковою термінологією; уміння чітко висловлювати свої думки, ставити запитання, коментувати дії; уміння аудіювати; операційно-ділові властивості (увага, сенсорне розрізнення, зорово-рухова координація); операційно-практичні якості (використання знань, умінь, навичок, методів наукового пізнання в процесі виконання практичних завдань, контрольних робіт та лабораторних робіт); уміння застосовувати навчальну, довідкову, технічну літературу; застосування інформаційних технологій, уміння шукати необхідну наукову інформацію у мережі Internet.

Найважливішими показниками загальнонаукової готовності іноземних студентів до навчання в авіаційному університеті ми вважаємо комунікативний рівень (уміння оперувати нерідною мовою у тому обсязі, що забезпечить можливість здійснюва-

ти подальшу навчальну діяльність, спроможність спілкуватись мовою-посередником у навчально-професійній та соціально-культурній сферах); рівень засвоєння і володіння системою базових знань з природничих дисциплін (математики, фізики, хімії), що необхідні для подальшого навчання; розвинена позитивна мотивація до навчальної діяльності; психологічна готовність до навчальної діяльності в умовах нового соціокультурного й освітнього середовища; вміння організувати власну навчальну діяльність.

Немає сумніву, що загальнонаукові знання у системі підготовки іноземних студентів в авіаційному ВНЗ мають вирішальне значення не лише тому, що вони створюють фундамент для вивчення загальноінженерних та спеціальних дисциплін. Вони сприяють розумінню ролі пошукових методів у розв'язанні виробничих завдань; допомагають розвивати евристичне та прогностичне мислення, а також використовувати засвоєні методи і узагальнені методики аналізу конкретних технічних процесів, пристроїв, без яких неможливий творчий підхід до спеціальності. Дослідниками установлено, що рівень загальнонаукової підготовки може слугувати хорошим діагностичним засобом, що дозволяє прогнозувати подальше успішне оволодіння загальнотехнічними і спеціальними дисциплінами. Ще одним важливим завданням загальнонаукової освіти є розвиток у людини здатності розуміти смисл поставленої

проблеми, вміння правильно, логічно розмірковувати, засвоїти навички алгоритмічного мислення. Майбутньому фахівцю авіаційного напрямку важливо навчитись аналізувати, чітко виражати свої думки тощо, а з іншого боку – необхідно розвивати інтуїцію, просторове уявлення, здатність передбачати результат і т.д. Головне місце у такій підготовці посідає математична освіта. Недарма, ще у 1267 році знаменитий англійський філософ Роджер Бекон висловив таку думку: «Хто не знає математики, той не може пізнати ніякої іншої науки і навіть не може виявити своє неучтво». З цим не можна не погодитись.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Феномен «готовність» людини до певного виду діяльності викликає великий інтерес у науковців. В той же час, аналіз існуючих досліджень показав, що питанням готовності іноземних студентів до навчання у вищій школі, зокрема в авіаційному університеті, приділяється недостатньо уваги.

Визначивши структуру (компоненти, критерії, показники) готовності іноземних студентів до навчання в авіаційному університеті, у подальшому дослідженні важливо з'ясувати рівні означеної готовності та їх якісні характеристики, визначитись із педагогічними умовами підвищення рівнів готовності до навчання у технічному університеті досліджуваного контингенту студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алеева А.Я. Компоненты структуры готовности иностранных учащихся к обучению в вузе / А.Я. Алеева // *Международное сотрудничество в образовании.* – СПб., 2002. – Ч. 2. – С. 123-125
2. Бокарева Г.А. *Методологические основы профориентированных педагогических систем (дифференциально-интегральный подход)* // *Известия Балтийской государственной академии рыбопромыслового флота: Психолого-педагогические науки: Научный журнал.* – Калининград, 2006. – С.12- 26.

3. Булгакова Н.Б. Система пропедевтичної підготовки іноземних громадян з природничих дисциплін у технічному університеті: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04/ Булгакова Наталія Борисівна. - Київ, 2002. - 446с.
4. Ігнатюк О.А. Формування готовності майбутнього інженера до самовдосконалення: теорія і практика [Текст]: монографія / О.А.Ігнатюк. - Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2004.-222с.
5. Ігнатюк О.А. , Сладких І.А. Сутність поняття «Готовність студентів іноземців груп довузівської підготовки до навчання у вищих технічних закладах» /О.А. Ігнатюк, І.А.Сладких // Наукові праці: Науково-методичний журнал. - Т. 173. Вип. 161. Педагогіка. - Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. - С.38-44.
6. Лопухова Т. Диагноз качества подготовки специалиста /Г.Лопухова//Высш. образование в России.- 2001.- №4- С.28-34
7. Словник психолого-педагогічних понять і термінів [електронний ресурс] / Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/psychology/1270/>
8. Шарова Е.И.Формирование готовности иностранных абитуриентов к обучению в вузе средствами учебно-исследовательской деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук. - Орел, 2009. - 19 с.